

מדינה בחיפוש אחר עמוד שדרה

בינואר 2009, באדיבות YouTube, זכו מיליוני צופים ברחבי העולם לחזות בראש ממשלת תורכיה יוצא מכליו. רג'פ טאיפ ארדואן, שהשתתף אז בכינוס השנתי של הפורום הכלכלי העולמי הנערך בדאבוס שבשווייץ, השתלח בישראל בחריפות שהדהימה את מארחיו. בתגובה נזעמת לדברי נשיא המדינה, שמעון פרס, שהשתתף באותו כינוס והגן במהלכו על מבצע "עופרת יצוקה", התפרץ ארדואן, גינה את הפעולות ה"בלתי הומאניות" שנקטה ישראל נגד הפלסטינים החפים מפשע ותבע את סילוקה מהאו"ם. לאחר שדייוויד איגנשיוס, עיתונאי מהוושנינגטון פוסט שהנחה את הדיון, קטע פעם אחר פעם את ניסיונותיו של ארדואן לסתור את דברי פרס, ירד ראש ממשלת תורכיה בזעם מן הבמה והודיע כי זו הפעם האחרונה שהוא מופיע בדאבוס. ישראל הזדרזה לעבור לנוהל משבר והנשיא פרס הודיע לעיתונאים כי במריבה לא היה "שום דבר אישי": תורכיה, כך טען, מוסיפה להיות בעלת ברית חשובה של המדינה היהודית. חרונו של ארדואן, לעומת זאת, לא שכך; עם הגיעו לאנקרה הצהיר, לקול מצהלות תומכיו מניפי הדגלים, כי אחריותו היא להגן על כבודו של העם התורכי.

למרבה הצער, התנהגותו התיאטרלית של ארדואן בדאבוס הייתה רק חוליה אחת בשרשרת של גילויי עוינות תורכיים, שהותירו את מדינת ישראל המומה. שבועות אחדים לפני הכינוס דחה ראש ממשלת תורכיה בגלוי את ניסיונות הפיוס של ראש הממשלה אהוד אולמרט וסירב להצעתה של שרת החוץ ציפי לבני לבקר באנקרה. באוקטובר אשתקד אסרה תורכיה על חיל האוויר

הישראלי להשתתף בתמרון שגרתי של נאט"ו, בצעד שאותו הגדיר ארדואן כמחאה על מעשיה של ישראל במבצע "עופרת יצוקה". באותו החודש שידרה הטלוויזיה הממלכתית התורכית סדרת דרמה משלהבת יצרים, שבה נראו חיילי צה"ל הורגים עוללים פלסטינים ומעמידים אזרחים מול כיתת יורים. ולבסוף, בנובמבר האחרון הצהיר ארדואן כי היה מעדיף לארח את המנהיג הסודאני עומאר אל-באשיר, מיוזמי רצח העם בדרכור, מאשר לפגוש את ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו.

מתגובתה של ישראל לסדרת המהלומות הגסות שחטפה מידי תורכיה עולה הרושם כי מטרתה לא הייתה להגן על כבודה, חלילה, אלא דווקא לספוג באיפוק את המכות. במקום לבטא כעס, מיהרה ישראל לכבות את האש. שר הביטחון אהוד ברק הזהיר את ממשלתו שלא להזיק עוד יותר לקשריה הרעועים של ישראל עם תורכיה, הדגיש כי המדינה המוסלמית היא שחקן מרכזי באזור וקרא "לא להיגרר להתבטאויות מתלהמות" כלפיה. סגן שר החוץ דני איילון ניסה להמעיט בחשיבות החלטתה של אנקרה לסלק את ישראל מן התמרון האווירי והבטיח לכתבים כי תורכיה "הייתה ונשארה עוגן אסטרטגי חשוב מאוד במזרח התיכון". הגדיל לעשות שר התעשייה, המסחר והתעסוקה בנימין בן-אליעזר, שטס בנובמבר האחרון לאנקרה והבטיח למארחיו כי ישראל אינה מתנגדת לחידוש פעילותה של תורכיה כמתוכנן בשיחות השלום עם סוריה. לטוב או לרע, ברור כי ישראל החליטה להימנע מלהחריף את המשבר. למעשה, היא הייתה נחושה כל כך להפיג את המתחושות עד ששום פוליטיקאי או דיפלומט ישראלי לא ראה לנכון לומר – לא לעמיתיו התורכים ולא לקהילה הבינלאומית – שאין אירוני הוא שהאשמות חסרות יסוד ברצח עם נשמעות דווקא מפיה של מדינה שההיסטוריה שלה מוכתמת בקטל ההמוני של האוכלוסייה הארמנית במהלך מלחמת העולם הראשונה, שלא לדבר על הדיכוי הברוטלי המתמשך של הלאומיות הכורדית בחלקה הדרום-מזרחי.

למרבה הצער, מורך הלב שהפגינה ישראל לנוכח ההתקפות התורכיות אינו מוגבל ליחסי ירושלים-אנקרה; זהו סימפטום לבעיה רחבה הרבה יותר, המעידה על מנטליות שאינה ראויה למדינה ריבונית. במילים פשוטות, הנהגת ישראל טרם הפנימה את ההבחנה החיונית בין דיפלומטיה לשתדלנות, או בין ניהול מדיניות חוץ ובין ניסיון נואש לשאת חן בעיני אחרים. המדינה היהודית בחרה בפוליטיקה של שפלות רוח וחמקנות, שלא רק מזיקה לשמה הטוב בחו"ל, אלא גם מערערת את מורל אזרחיה – ובכך נעוצה אולי סכנתה האמיתית.

ישראל מודעת היטב לכך שדעת הקהל העולמית אינה רוחשת לה אהדה, בלשון המעטה, ולכן אינה ששה להיקלע לעימותים דיפלומטיים. ברם, כפי שמלמדת ההיסטוריה של השנים האחרונות, איפוק זה גולש לא פעם להתרפסות, וכמעט לעולם אינו מסייע למדינה לקדם את יעדיה הפוליטיים. דוגמה מובהקת לכך היא חששה הפתולוגי של ישראל מפני טלטול הספינה הרעועה ששמה השלום הקר עם מצרים. באוקטובר 2008 החליט אביגדור ליברמן, אז חבר כנסת וכיום שר החוץ, להביע את מורת רוחו לנוכח יחסה המזלזל של מצרים כלפי המדינה היהודית:

גנדי לעולם לא היה מסכים להתבטלות העצמית שלנו בפני המצרים... פעם אחר פעם נוסעים מנהיגינו לפגוש את מובארק במצרים והוא מעולם לא הסכים להגיע לביקור רשמי בתור נשיא. כל מנהיג המכבד את עצמו היה מתנה מפגשים כאלה בהדדיות. ירצה לדבר אתנו, שיבוא לכאן, לא רוצה לבוא לכאן – שילך לכל הרוחות, בדיוק כך.

אין ספק שאפשר היה לנסח את הדברים אחרת, אך התרעומת שביטא ליברמן משקפת את אי-הנחת שחשים ישראלים רבים בגין סירובה העיקש של מצרים למלא את חלקה בעסקה של נרמול היחסים בין המדינות. ובכל זאת, הנשיא שמעון פרס וראש הממשלה דאז אהוד אולמרט הזדרזו לטלפן למובארק ולהביע את צערם על דבריו של ליברמן. אולמרט אף הדגיש כי הוא רואה במובארק "שותף אסטרטגי וידיד קרוב". שרים, עיתונאים ואנשי אקדמיה מיהרו לכתוב מאמרי מערכת בגנותו של ליברמן. מצרים דרשה כי ליברמן יתנצל בעל פה – והתקשורת הישראלית, כמעט פה אחד, עמדה על כך שיעשה זאת. הם לא קלטו את האירוניה, אם לא את האבסורד, שבהפגנת העלבון של מצרים. כלי התקשורת המצריים, הנתונים לשליטת הממשלה, גדושים עד להתפקע בהתבטאויות אנטישמיות ארסיות, בהכחשת השואה ובעלילות דם, ועל דפי העיתונים מתנוססות חדשות לבקרים קריקטורות המציגות את מנהיגי ישראל כמפלצות מוצצות דם – אך ישראל בחרה תמיד לנצור את לשונה ולא להגיב. ישראל מגלה נמיכות קומה נחושה גם אל מול ההתנהגות המצרית הבוטה ביותר. במאי אשתקד הציגה ממשלת מצרים את מועמדותו של שר התרבות שלה, פארוק חוסני, לתפקיד מזכ"ל אונסק"ו. לחוסני תפיסה מרתקת, גם אם לא-ייחודית, של המושג "תרבות"; בעבר הוא איים, למשל, לשרוף כל ספר

ישראלי שיימצא בספריות במצרים. אינטלקטואלים יהודים מובילים באמריקה ובאירופה, ובהם הסופר אלי ויזל והפילוסוף ברנאר-אנרי לוי, גינו את מועמדותו של חוסני ופרסמו מכתב גלוי שבו קראו לחברות הארגון להימנע מלהצביע עבורו. ארגונים דוגמת מועצת התרבות הגרמנית הדגישו כי בחירתו של שר התרבות המצרי לתפקיד החשוב תעמוד בניגוד לערך היסוד של כיבוד השונות התרבותית. והנה, דווקא ישראל מיאנה לצאת ולהגן על עצמה בקול רם וצלול: ראש הממשלה בנימין נתניהו נעתר לבקשתו האישית של מובארק וניאות שלא להתנגד למועמד המצרי. למזלה של ישראל – ושל העולם הנאור כולו – לא נבחר חוסני לתפקיד הנחשק. שלא במפתיע, הוא מיהר לתלות את ההפסד שנחל בקנוניה יהודית והכריז על "מלחמת תרבות" נגד ישראל. גם את הדברים האלה העדיפה ירושלים לבלוע – מכוח ההרגל, כנראה.

נטייתה של ישראל לאיפוק מופרז ניכרת גם בתגובתה לאפשרות שבתי דין במדינות אירופיות יורו לעצור בכירים ישראלים אם אלה ייכנסו לשטחן. מתוקף עקרון "סמכות השיפוט האוניברסלית", המצדיק העמדה לדין של פושעי מלחמה גם אם ביצעו את מעלליהם במקום אחר, פנו ארגונים ערביים וארגוני זכויות אדם למערכות המשפט במדינות כמו בריטניה וספרד בבקשה שיורו לעצור ולהעמיד לדין מדינאים וקצינים ישראלים שנשאו לכאורה באחריות לפעולות צבאיות שבהן נהרגו אזרחים פלסטינים. אהוד ברק ביקר אמנם כמתוכנן בבריטניה בספטמבר האחרון, למרות האיום להוציא נגדו צו מעצר, אך אישים ישראלים רמי-דרג אחרים, ובהם הרמטכ"ל לשעבר משה יעלון וראש השב"כ לשעבר אבי דיכטר, הוזהרו כי עליהם לבטל את נסיעותיהם כדי שלא להסתכן בבעיות משפטיות. חמור מכך: לפני כארבע שנים נצטווה האלוף במיל' דורון אלמוג להישאר במטוס שבו הגיע לנמל התעופה היתרו בעקבות אזהרה כי שוטרים בריטים ממתינים לו בחוץ ובידם צו מעצר. אלמוג, שנסע לבריטניה כדי לגייס כספים להקמת מעון לילדים אוטיסטים, לא הגיע ליעדו; שעתיים אחר כך הוא הוחזר לישראל ללא גינונים מיותרים. איומים משפטיים אלה, לצד החלטתו של בית המשפט הספרדי לפתוח בחקירה נגד בכירים ישראלים באשמת פשעי מלחמה – החלטה שבוטלה בינתיים – עוררו כנראה אי-נוחות רבה במסדרונות השלטון בירושלים. החשש מפני התקדים הדאיג את נתניהו כל כך עד שהחליט לדון בנושא עם ראש ממשלת בריטניה, גורדון בראון, בביקורו בלונדון באוגוסט שעבר, ואהוד ברק הבטיח לאזרחי ישראל כי יפנה "במקרה הצורך" לשר החוץ של ספרד, לשר ההגנה שלה ואפילו לראש ממשלתה כדי למנוע מבית המשפט

הספרדי לממש את כוונותיו. ואמנם, איש לא יכחיש שערוצים דיפלומטיים חשאיים יכולים למנוע תקריות מסוג זה. אלא שהפחד שמפגינה ישראל הוא בפני עצמו מקור לדאגה. מדינה המייעצת לאלופיה שלא לדרוך על אדמת אירופה, או ממלטת אותם בבהילות חזרה אל שטחה, אינה מקרינה ביטחון במעשיה; במקום להצהיר כי היא מוכנה להטיל את מלוא כובד משקלה כדי להגן על נציגיה ועל מפקדיה, היא נוקטת שיטות המציירות אותה בעיני העולם כישות חמקנית ותחבולנית.

אין פלא שכך בדיוק נראתה ישראל בעקבות פרסומו של דו"ח גולדסטון המביש בספטמבר האחרון. היא ביקשה מארצות־הברית לסייע לה להבטיח שהדיון במסמך יישאר במסגרת מועצת הביטחון ולא יועבר לבית הדין הפלילי הבינלאומי, אולם מאמציה בכיוון זה עוררו רושם של מדינה אחוזת פאניקה. לנוכח המולת הפעילות השתדלנית של ישראל בווינגטון, לא נשמעו הצהרותיהם המזלזלות של הפוליטיקאים הישראלים ביחס לדו"ח משכנעות במיוחד. מוטב היה אילו הכריזה ישראל שמדינות אחרות יכולות לדון במסמך כאוות נפשן, משום שכל החלטה שתקבלנה אינה נושאת כל משקל מוסרי. כך הייתה ישראל מפגינה ביטחון אמיתי בהתנהלותה ובצדקת דרכה; יתר על כן, כך הייתה מעבירה מסר ברור כי לא תסבול כל ניסיון לערער על ריבונותה. למרבה הצער, ישראל נמנעה מדרך הפעולה הזו – בחירה אומללה שהובילה לרמיסת שמה הטוב וכבודה.

אם ישראל מתקשה לקרוא לסדר מדינות אשר אינן מהססות להתייבב שוב ושוב נגדה, קל וחומר שהיא נכונה עוד פחות להפגין נחישות כלפי מדינות שהיא מחשיבה לידידותיה. התנהגותה מול ארצות־הברית היא דוגמה טובה לכך: בנובמבר האחרון דיווחו כל כלי התקשורת הישראלים כי נתניהו חש תסכול ועלבון עקב התמהמהותו של הבית הלבן להזמינו לפגישה עם הנשיא ברק אובאמה במסגרת ביקורו בווינגטון. קשה היה להשתחרר מן הרושם שראש ממשלת ישראל עובר מסע השפלה מכוון. בסופו של דבר התרצה הנשיא אובאמה והסכים להיוועד עם נתניהו, ככל הנראה כדי למנוע ממנו מבוכה נוספת. אלא שהפגישה עם אובאמה הייתה ניצחון פירוס: משבצת הזמן השולית מאוד שנקבעה להתוועדות, הכניסה והיציאה החשאיות־משהו והתעקשותו של הממשל האמריקני לשמור בסוד את תוכן השיחות – כל אלה רק הגבירו את הרושם כי ראש ממשלת ישראל התייבב בפני הנשיא כסוכן מכירות המבקש להידחק מבעד לדלת סגורה למחצה, ולא כמנהיג של מדינה ריבונית גאה.

מדוע בחרה ישראל לאמץ באופן מוכני כמעט מדיניות של התבטלות עצמית? יהיו שיסבירו זאת בתלותה המיוחדת ברצון הטוב של מדינות אחרות. כפי שהסביר ארי שביט במאמר שפורסם בעיתון הארץ באוקטובר 2009, הנושא את הכותרת "הקרחון", הצהרת בלפור והחלטת החלוקה העניקו ליצינות את המסד המדיני שעליו קמה מדינת היהודים ומתקיימת עד היום. אם ישראל מוצגת כמצורעת בזירה הבינלאומית בגלל הצעדים הלא-פופולאריים שנקטה לאחרונה – עלול הבסיס הזה לקרוס, ובכך לגרום נזק דרמטי לסיכויי הישרדותה של המדינה. זהו ללא ספק מניע חשוב באמונתה של ישראל כי עליה להתנהל בהזירות בזירה הדיפלומטית, אולי יותר ממדינות אחרות. עם זאת, פועל כאן גורם נוסף, פסיכולוגי ולא דווקא מעשי. כדי להגיע אל שורשיו עלינו להרחיק אל אותה תקופה היסטורית שבה לא נהנה עדיין העם היהודי מן הזכות לחיות במדינת לאום משלו.

עד עידן האמנציפציה במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה עסקו היהודים בפוליטיקה שנועדה להבטיח את יכולתם לחיות כקבוצה דתית מובחנת בסביבה נכרית, שלא פעם הייתה גם עוינת. הם פעלו מתוך חשש מתמיד, שהניע אותם להפגין סתגלנות במקום לעמוד על זכויותיהם. כדי להבטיח את המשך ההגנה המשפטית על הקהילה היהודית, ואף את הישרדותם הפיזית, לא הייתה להם ברירה אלא להשתדל לשאת חן בעיני השליטים. קיומם כקבוצה דתית ואתנית ייחודית לא היה מובטח כלל; לאורך תקופה ארוכה ובמקומות רבים הוא היה רק בגדר מחווה של רצון טוב מצד השלטונות, שנבעה בדרך כלל מתוך אינטרס מחושב. בזיכרון הקיבוצי של יהדות מזרח אירופה חרותה עדיין ההשפלה של חיים התלויים כמעט לחלוטין בחסדי הפריץ ובנדיבותו. באקלים הפכפך ונפיץ זה, אין פלא שהצלחת היהודים הייתה תלויה בכושר ההתרפסות שלהם וביכולתם לספוג התעללות.

תלות זו בפטרון אוהד אפיינה גם את המאמצים הראשונים להקמת בית לאומי יהודי. בדומה לשתדלנים בקהילות היהודיות, שניסו תמיד לזכות בחסדיהם של בעלי שררה חזקים, חתר תיאודור הרצל – גם אם לשווא – להשיג את תמיכתה של מעצמה אירופית מרכזית בתכניותיו להקים מדינה יהודית, מתוך ידיעה ברורה שרק גיבוי כזה יוכל להקנות לחלומו אופי לגיטימי. אמת, הציונות המדינית של הרצל נדחקה עם הזמן לשוליים מפני הציונות המעשית של תנועת העבודה, שביקשה לכונן נוכחות יהודית בארץ ישראל ו"לקבוע עובדות בשטח", בברכתן של המעצמות או בלעדיה. אלא שההנהגה הציונית לא

זנחה מעולם את הניסיון לגייס תמיכה מבחוץ. ולנוכח החולשה שממנה סבל המפעל הלאומי לאורך רוב שנותיו, אין ספק שזו הייתה דרך הפעולה ההגיונית. ספק רב אם מדינת ישראל הייתה קורמת עור וגידים לולא "הצהרת בלפור" והצבעת האו"ם לטובת תכנית החלוקה ב־29 בנובמבר 1947.

למרבה הצער, גם כיום, אחרי שישים ואחת שנות ריבונות ורצף של ניצחונות צבאיים מרשימים, נשלטת הפוליטיקה היהודית – אם כי לא במודע – בידי מנטליות שיסודה בחוויה של חוסר אונים. ישראלים רבים טרם הכירו בכך שמדינה צריכה להציג עצמה בזירה הבינלאומית בביטחון עצמי ובהדרת כבוד. המדינה היהודית אינה מהססת כמובן להפגין את עוצמתה כשאיביה מאלצים אותה לעשות זאת, אך כלפי בעלות בריתה ו"ידידותיה" היא מפגינה תכופות התנהגות מעוררת חמלה. דומה כי מנהיגיה הנוכחיים של ישראל שכחו עובדה מרכזית אחת: דיפלומטיה, בשונה משתדלנות, אין פירושה רק יכולת תמרון מניפולטיבית או ניסיונות חשאיים להשפיע על תהליכי קבלת החלטות מאחורי הקלעים. לעתים משמעה נקיטת עמדה ברורה לשם הגנה על שמה הטוב של המדינה – גם אם הדבר עלול לעורר עוינות.

היו, כמובן, אישים ישראלים בולטים שהבינו היטב את הנקודה הזו. ב־10 בנובמבר 1975 הדהים שגריר ישראל באו"ם חיים הרצוג את העולם בנאום שנשא בתגובה להחלטה המבישה של הארגון שהשוותה את הציונות לגזענות. הרצוג הצהיר כי "לא כמתחנן עומד אני לפניכם. הצביעו כפי שהמצפון המוסרי מכתוב לכם", והוסיף:

זכרו שהנושא אינו ישראל ואף לא הציונות. הנושא הוא המשך הקיום של ארגון זה, שנגרר על ידי קואליציה של עריצים וגזענים לדרגה הנמוכה ביותר של חוסר אמון. לגבינו, העם היהודי, זוהי אינה אלא אפיזודה חולפת בהיסטוריה ארוכה, עשירה ומלאה מאורעות. אנו שמים מבטחנו בהשגחה העליונה, בדתנו ובאמונתנו, במסורת המקודשת והנערצת שלנו, במאבקנו לקדמה חברתית ולערכי אנוש ובעמנו, בכל מקום שבו הוא נמצא. לגבינו, העם היהודי, משוללת הצעת החלטה זו, המבוססת על שואה, שקר ובערות, כל ערך מוסרי וחוקי.

את הנאום הדרמטי סיים הרצוג באמרו: "אין זו אלא פיסת נייר ונתייחס אליה כך" – ואז קרע לשניים את הדף שעליו הודפס נוסח ההחלטה. יהיו בוודאי מי שיטענו כי קל לערוך מפגנים כאלה של ביטחון עצמי באו"ם, ארגון המשמש זה זמן רב כלי שרת בידי אויביה של המדינה היהודית. מה כבר

תפסיד ישראל אם תרים את קולה בפורום כזה? קשה הרבה יותר להתגבר על הנטייה להתבטלות עצמית מול מדינות שישראל תלויה במידה רבה בתמיכתן. ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין ניצב מול אתגר כזה בדיוק בשנת 1982, כאשר הנשיא האמריקני רונלד רייגן השעה את מזכר ההבנות האסטרטגי עם ישראל בתגובה לסיפוח רמת הגולן. בעקבות צעד העונשין האמריקני החליט בגין לבטל את המזכר ושאל בכעס את המעצמה הגדולה: "האם אנחנו מדינת וסאלים שלכם? האם אנחנו רפובליקת בננות?" אריאל שרון הפגין עזות מצח דומה כאשר הזהיר את הנשיא ג'ורג' בוש, בשיאה של האינתיפאדה השנייה, כי ישראל לא תפקיר את ביטחונה על מזבח יחסיה הטובים של ארצות-הברית עם מדינות ערב. "אל תחזרו על הטעות הנוראה של שנת 1938, אז החליטו דמוקרטיות נאורות באירופה להקריב את צ'כוסלובקיה למען פתרון זמני נוח", קרא לבוש. "אל תנסו לפייס את הערבים על חשבוננו, לא נוכל לקבל זאת. ישראל לא תהיה צ'כוסלובקיה". יש לזכור כי מילים אלה הופנו אל נשיא שרוב הישראלים סבורים כי הוא הידיד הטוב ביותר שקם אי-פעם למדינתם בבית הלבן. כיום, כאשר על אותו כיסא יושב ברק אובאמה, מנהיג בעל הבנה שונה מאוד של האינטרסים האמריקניים והישראליים כאחד, ברור כי הסכנה בנקיטת עמדה עצמאית ובלתי מתפשרת גדולה הרבה יותר. עם זאת, ייתכן בהחלט שגישה כזו נחוצה כיום יותר מאי-פעם.

ברור כי ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה לקלקל את יחסיה עם בעלות ברית שתמיכתן חיונית לביטחונה הלאומי. יתר על כן, אין להכחיש כי דיפלומטיה חשאית עשויה לפעמים להועיל הרבה יותר ממחאה פומבית. מה שהביא לביטולה של ההחלטה אשר השוותה את הציונות לגזענות בשנת 1991 לא היה נאומו המרשים של הרצוג בעצרת האו"ם, אלא שנים של פעילות בערוצים שונים, לרבות מאמצי שתדלנות נמרצים. נוסף על כך, מובן כי סוגיות מסוימות הן רגישות מכדי להיחשף בפומבי, ולישראל יש ללא ספק סיבות פוליטיות רבות לבלוע את גאוותה בהזדמנויות שונות. אך הניסיון מלמד כי מדינה הנוהגת בחוסר החלטיות ואינה מכבדת את עצמה נתפסת בעיני אויביה כחלשה – מה שמדרבן אותם להשתמש באלימות נגדה. וקיימת גם סכנה נוספת: כאשר המורל הלאומי נמוך, מאבדים האזרחים את אמונם בהנהגת המדינה, ועמו גם את נכונותם להציב את האינטרס הקיבוצי לפני הצרכים האישיים.

ראש הממשלה הראשון, דוד בן-גוריון, הבין היטב כי מדיניות החוץ של ישראל תידרש תמיד לשמור על איזון עדין. מחד גיסא, היה מודע לכך שמדינה קטנה ומוקפת אויבים אינה יכולה לזלזל באומות העולם וחייבת להשתדל לשמור על יחסים טובים עם כל מי שמסוגל לסייע לה. ואכן, עמידתו על כך שישראל תצא למלחמה רק אם תזכה לגיבוי של מעצמה אחת לפחות מעידה על מודעותו החריפה למצבה השברירי של ארצו. מאידך גיסא, בן-גוריון הוא שטבע את הביטוי "או"ם שמוס", בתגובה על דבריו של משה שרת שהזהיר כי אם תגרש ישראל את המצרים מרצועת עזה בעקבות פיגועי הטרור הרבים של הפדאיון, תגיב על כך הקהילה הבינלאומית בחומרה. דברי הביטול של בן-גוריון היו מופרזים במקצת, אבל עוז הרוח שהפגין חסר היום במידה רבה לאלה הרואים עצמם כממשיכי דרכו. נכון, טוב תעשה ישראל אם תשית לבה לדעת הקהל הבינלאומית, אך אל לה להתרפס, להתחמק או להתפתל בגין עוולות שלא ביצעה. עידן הפריץ תם ואיננו עוד.

מרלה ברוורמן

כסלו התש"ע / דצמבר 2009